

INCLUSION

DRAFT AGENDA

TRAINING FOR UNTZ ACADEMIC AND ADMINISTRATIVE STAFF

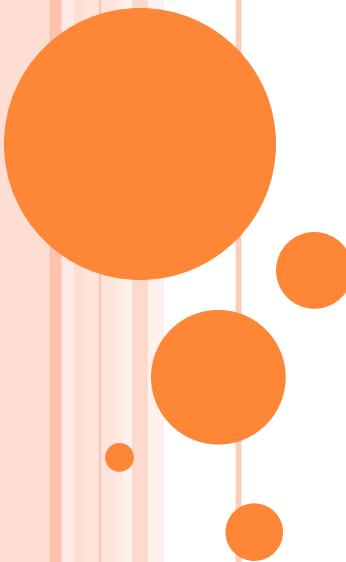
DECEMBER 6 - 7, 2018

Training methodology:

- Presentation of good practices from EU and beyond including presentation of available online resources,
- Discussion of lessons learned based on real case scenarios.

6/12/2018		
Venue: Faculty of Law, UNTZ		
Training for UNTZ academic staff		
10.00	10.30	Registration of participants
10.30	11.00	Welcome <i>UNTZ project team</i> Introduction of participants
I session: brief introduction into INCLUSION project		
11.00	11.30	Brief overview of ongoing activities, goals and outputs <i>Presenter: prof. dr Jasmina Alihodžić, UNTZ coordinator</i>
II session: the inclusive curriculum		
11.30	12.30	Best practices <i>Presenter: prof. dr Meliha Bijedić, Inclusion team member</i>
12.30	13.15	discussion
13,15	13,30	Coffee break
III session: inclusive classroom		
13,30	14,15	Best practices <i>Presenter: prof. dr Dženeta Omerdić</i>
14,15	15,00	discussion
15,00	16,00	Lunch break
IV session: inclusive presentations		
16,15	17,00	Best practices <i>Presenters: prof. dr Jasmina Alihodžić and prof. dr Boris Krešić</i>
17,00	17,30	discussion and closure of day 1

7/12/2018		
Venue: Faculty of Law, UNTZ		
Training for UNTZ administrative staff		
9,30	10,00	Registration of participants
I session: brief introduction into INCLUSION project		
10,00	10,30	Brief overview of ongoing activities, goals and outputs <i>Presenter: prof. dr Jasmina Alihodžić, UNTZ coordinator</i>
II session: Inclusive admissions and outreach programmes		
10,30	11,30	Best practices <i>Presenter: prof. dr Jasmina Alihodžić, UNTZ coordinator</i>
11,30	12,00	discussion
12,00	12,15	Coffee break
III session: UNTZ supporting services		
12,15	13,15	<i>Presenter: prof. dr Meliha Bijedić</i>
13,15	14,00	discussion
IV conclusions		
14,15	14,30	
14,30	15,30	lunch

disabled diverse
pedagogy equalizer matter
Inclusion
building community everyone work opportunities
core plan innovation
values charity respect care
welfare politics inclusive team leadership
school workshop diversity aid
civil help training discrimination
support sociology showing resources equality statement
mission society

INKLUZIVNE NASTAVNE METODE POWERPOINT PREZENTACIJE

Dr sci. Boris Krešić, van. prof.

24.1.2019.

NAJZNAČAJNIJE KARAKTERISTIKE INKLUZIVNE PREZENTACIJE

PREDSTAVLJANJE

PREDSTAVLJANJE

- Na početku predavanja važno je se predstaviti i tražiti od studenata da učine isto.
- Na ovaj način stvara se mogućnost povezivanja sa studentima i što je važnije na ovaj način predavač upoznaje studente i ima direktni uvid u kategorije studenata sa kojima će sarađivati, te dolazi do zaključaka o eventualnoj prilagodbi nastavnog pristupa.

ČITLJIVOST PREZENTACIJE

- Bez mnogo riječi, ali da naglašava osnovni smisao teme o kojoj se govori

VELIČINA FONTA

ČITLJIVOST PREZENTACIJE

- Mora biti vidljiva u slučaju da su na predavanju slabovidna lica, potrebno je obezbijediti printane kopije prezentacije ili prikazati tekst većim fontom.

BOJE I ANIMACIJE

U prezentaciji ne treba biti mnogo boja i animacija koje odvlače pažnju od onoga što predavač izlaže

RAZUMLJIVOST I JEDNOSTAVNOST

Prezentacije trebaju biti razumljive i jednostavne

VODITI RAČUNA O STUDENTIMA SA POSEBNIM POTREBAMA

Obezbjediti bliža mjesta za studente koji imaju poteškoća sa vidom i sluhom.

PREDAVAČ NIKADA NE TREBA OKRETATI LEĐA AUDITORIJUMU DOK IZLAŽE

INKLUZIVNA UPOTREBA PROGRAMA PP (POWER POINT)

- Sve vrste IT programa koji omogućavaju pristupačan nastavni metod, spadaju pod inkluzivnu upotrebu.
- Neki od tih programa su Microsoft Office PowerPoint, video, aplikacije (telefonske ili kompjuterske), on line web stranice itd.
- PP prezentacije obično se zasnivaju na vizuelnoj demonstraciji, pa bi za osobe sa smetnjama vida bilo veoma važno ako bi predavač obratio pažnju na ovu činjenicu prilikom pravljenja prezentacije.

BRZINA PREZENTACIJE

- Svaki predavač ima najveću pažnju auditorija prvih 10 minuta prezentacije.
- Odmah nakon toga, 30 minuta, pažnja počinje da opada.
- Važno je da predavač pokaže najvažnije ciljeve prezentacije/predavanja na samom početku, kada je pažnja na najvišem nivou, i animira auditorij kroz slike, video, radionice, do kraja prezentacije.

PRIJEDLOZI KOJI SU OD POMOĆI KOD KREIRANJA PREDAVANJA U PP

SADRŽAJ I DIZAJN PREZENTACIJE	PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE
Koristiti veći, čitljiv font (najmanje veličine 28), jednostavan font	Neophodno je smanjiti opterećenje u čitanju za osobe koje imaju disleksiju ili oštećenje vida. Čitanje je za njih mnogo jednostavnije ukoliko se koriste vrste slova poput ARIAL i CALIBRI . Potrebno je izbjegavati korištenje samo velikih slova ili mnogo kurziva ili podvučenih slova.

PRIMJER

- **Korištenje drugih fontova nije primjereno za studente sa disleksijom i poteškoćama vida.**
- *Tekstovi ne trebaju biti zbijeni iši bez razmaka.*
- Tekst Arial je mnogo čitljiviji od ostalih fontova.
- Isto se odnosi i na tekst CALIBRI
- **NE TREBA KORISTITI STALNO VELIKĀ SLOVĀ IZ RAZLOGĀ ŠTO STUDENTI TĀDA NE ZNAJU ILI IM JE TEŽE OTKRITI GDJE POČINJU NOVE REČENICE I GDJE SE POJEDINE ZĀVRŠAVAJU**
- **Tekstove nikako ne treba približavati da bi stali u pojedini boks.**

IZABERITE ODGOVARAJUĆI FONT ...

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur
adipiscing elit, sed do eiusmod tempor
incididunt ut labore et dolore magna aliqua.
Ut enim ad minim veniam, quis nostrud
exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip
ex ea commodo consequat. Duis aute iure
dolor in reprehenderit in voluptate velit
esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur.
Excepteur sint occaecat cupidatat non
proident, sunt in culpa qui officia deserunt
mollit anim id est laborum.

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur
adipiscing elit, sed do eiusmod tempor
incididunt ut labore et dolore magna aliqua.
Ut enim ad minim veniam, quis nostrud
exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip
ex ea commodo consequat. Duis aute iure
dolor in reprehenderit in voluptate velit
esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur.
Excepteur sint occaecat cupidatat non
proident, sunt in culpa qui officia deserunt
mollit anim id est laborum.

Jasno i čitljivo?

Jasno i čitljivo?

Jasno i čitljivo?

Jasno i čitljivo?

Jasno i čitljivo?

Jasno i Čitljivo?

JASNO I čITLJIVO?

PRIJEDLOZI KOJI SU OD POMOĆI KOD KREIRANJA PREDAVANJA U PP

SADRŽAJ I DIZAJN PREZENTACIJE	PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE
Što jednostavniji dizajn što podrazumijeva ostavljanje dovoljno praznog prostora	Ostaviti dovoljan razmak između rečenica i paragrafa. Osobe sa disleksijom, npr. Ponekad opisuju kao da tekst "lebdi" na stranici (pošto se jedna linija teksta spaja sa linijom ispod). Vide tekst zamućen, spojen, iskrivljen.

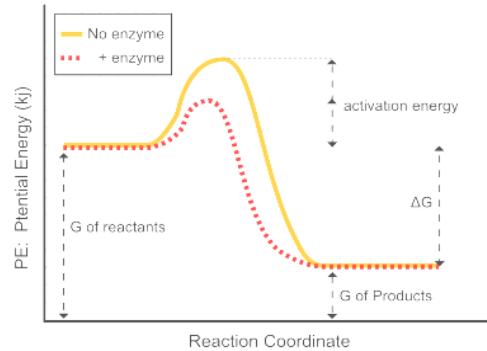

PRIJEDLOZI KOJI SU OD POMOĆI KOD KREIRANJA PREDAVANJA U PP

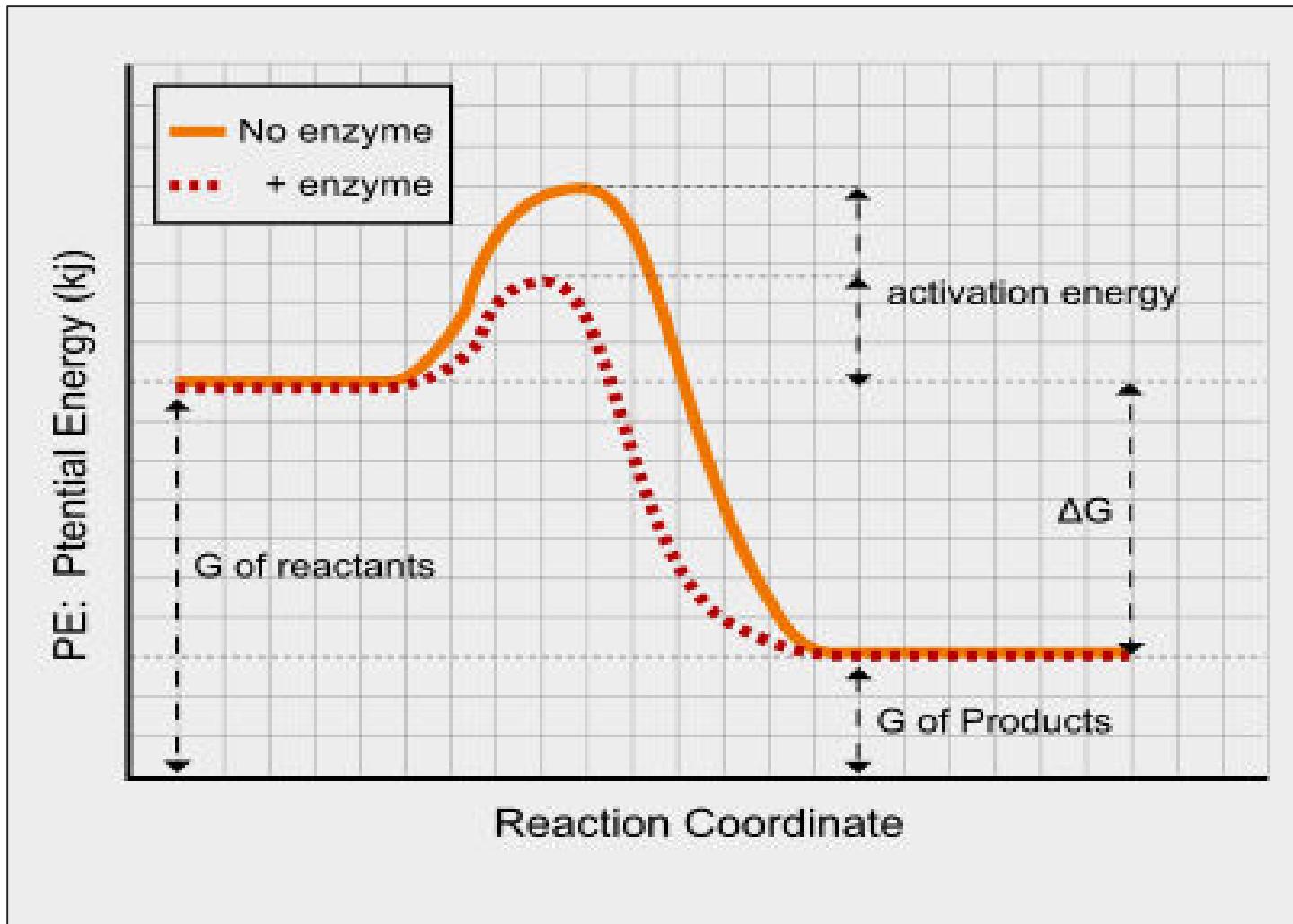
SADRŽAJ I DIZAJN PREZENTACIJE	PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE
Provjera prezentacije sa kolegom/kolegicom	Provjeriti da li je prezentacija čitljiva i razumljiva, posmatrano iz zadnjeg ugla učionice i podešite vrijeme izlaganja, dizajn prezentacije ako je potrebno.

Može li lice u zadnjem redu ovo pročitati?

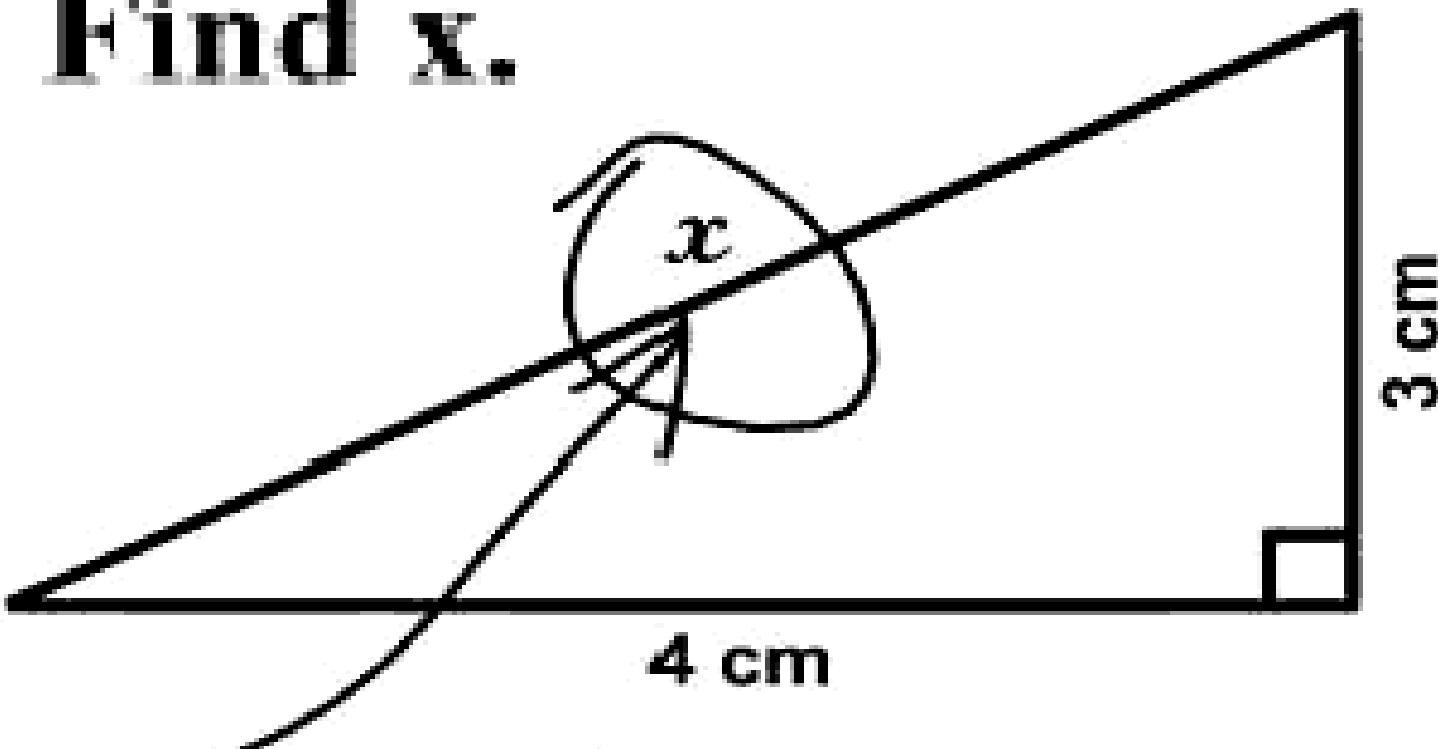

Zapamti da tvoji dijagrami moraju biti vidljivi i jasni!

Kako su tvoji dijagrami vidljivi i
jasni?

3. Find x.

Here it is

Podesite veličinu slova koliko je god to moguće

- Univerzitet u Tuzli (16)
- Univerzitet u Tuzli (24)
- Univerzitet u Tuzli (36)
- Univerzitet u Tuzli (44)
- Univerzitet u Tuzli(54)
- Univerzitet u Tuzli
(72)

PRIJEDLOZI KOJI SU OD POMOĆI KOD KREIRANJA PREDAVANJA U PP

SADRŽAJ I DIZAJN PREZENTACIJE

Ubaciti alternativni tekst koji opisuje slike ili tabele.

Vizuelni sadržaj uključuje slike, clip art, smart art grafike, oblike, grupe, tabele, ugrađene objekte, tekst i video.

PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE

Uz alternativni tekst, osobe koje ne mogu jednostavno vidjeti ekran, moći će razumjeti ono što je važno kroz slike i druge oblike vizualizacije.

Važne informacije moraju biti prenesene isključivo kroz tekst prikazan na slikama. Ako se koristi slika koja sadrži tekst, neophodno je tekst iskazati u dokumentu (izdvojiti ga).

U alternativnom tekstu, slika mora biti ukratko opisana, mora se spomenuti da slika sadrži tekst i koja mu je svrha.

POJAM BRAKA

- Brak je zakonom uređena zajednica života žene i muškarca

- Kao jedan od uslova postojanja braka u našem pravu je različitost spolova.

- U zemljama Evropske unije mnoge države su legalizovale istospolni brak.

Belgija

Danska

Portugal

Nizozemska

- Tako da u tim zemljama različitost spolova ne predstavlja uslov za postojanje braka

PRIJEDLOZI KOJI SU OD POMOĆI KOD KREIRANJA PREDAVANJA U PP

SADRŽAJ I DIZAJN PREZENTACIJE	PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE
Odgovarajuća sekvenca sadržaja Provjeriti može li se sadržaj slajda čitati u zamišljenoj sekvenci.	Osobe koje, dok čitaju sa slajda, vide elemente poput teksta ili slike, obično čitaju u sekvenci u kojima se elementi pojavljuju na slajdu. Ta sekvenca se može značajno razlikovati od sekvence u kojoj su elementi prikazani, tako da mogu dovesti do zabune. Nužno je provjeriti sekvence čitanja, kako bi bili sigurni da svi čitaju sadržaj u zamišljenoj sekvenci.

PRIMJERI ZAMIŠLJENIH SEKVENCI

Tako NPR nekada je potrebno da poslije teksta ide slika ili obratno da bi se postigao potreban efekat zapažanja.

PRIJEDLOZI KOJI SU OD POMOĆI KOD KREIRANJA PREDAVANJA U PP

SADRŽAJ I DIZAJN PREZENTACIJE	PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE
Prilikom kreiranja novog slajda može se koristiti opcija built-in slide designs.	Ova opcija se može primjeniti na bilo koji slajd. Kada se koristi sa novim slajdom, dolazi do automatske provjere sekvenci u smislu njihovog prilagođavanja svim korisnicima.
Dodati značajne hiperlink tekstove i screen tips.	Osobe koje koriste čitače ekrana ponekad skeniraju liste hiperlinkova. Ovi linkovi moraju prenijeti jasnu i preciznu informaciju o temi. Npr. Tekst " <u>CLIK HERE</u> " ne treba koristiti samo "link", nego se koristi potpuno određenje date stranice. <u>WEB Stranica Univerziteta u Tuzli</u> TIP: screen tips koji se pojavljuje dok korisnik drži kursor na tekstu ili slici koja sadrži hiperlink takođe se može dodati.

PRIJEDLOZI KOJI SU OD POMOĆI KOD KREIRANJA PREDAVANJA U PP

SADRŽAJ I DIZAJN PREZENTACIJE	PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE
Boja se ne bi trebala koristiti kao jedini način prenosa informacija.	<p>Osobe koje su slijepe, slabovidne ili ne mogu raspoznati boje, mogu predvidjeti značenje koje se prenosi putem određene boje.</p> <p>Može se npr. Podvući tekst koji je u hiperlinku, tako da osobe koje ne prepoznaju boje, znaju da se radi o linku. Boldirani ili veći font može se koristiti za naslove.</p>

[Testirajte svoj vid u ovom videu](#)

PRIJEDLOZI KOJI SU OD POMOĆI KOD KREIRANJA PREDAVANJA U PP

SADRŽAJ I DIZAJN PREZENTACIJE	PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE
Koristiti odgovarajući kontrast teksta i boja u pozadini	Mora postojati jasan kontrast između teksta i pozadine ekrana, tako da osobe sa oštećenjem vida mogu vidjeti (jasno) sadržaj. Koristiti tamniji tekst na bijeloj ili svijetloj podlozi ili obratno svijetli tekst na tamnijoj podlozi. Crno-bijele šeme pojednostavljaju razlikovanje između teksta i pozadine za osobe koje ne razlikuju boje.

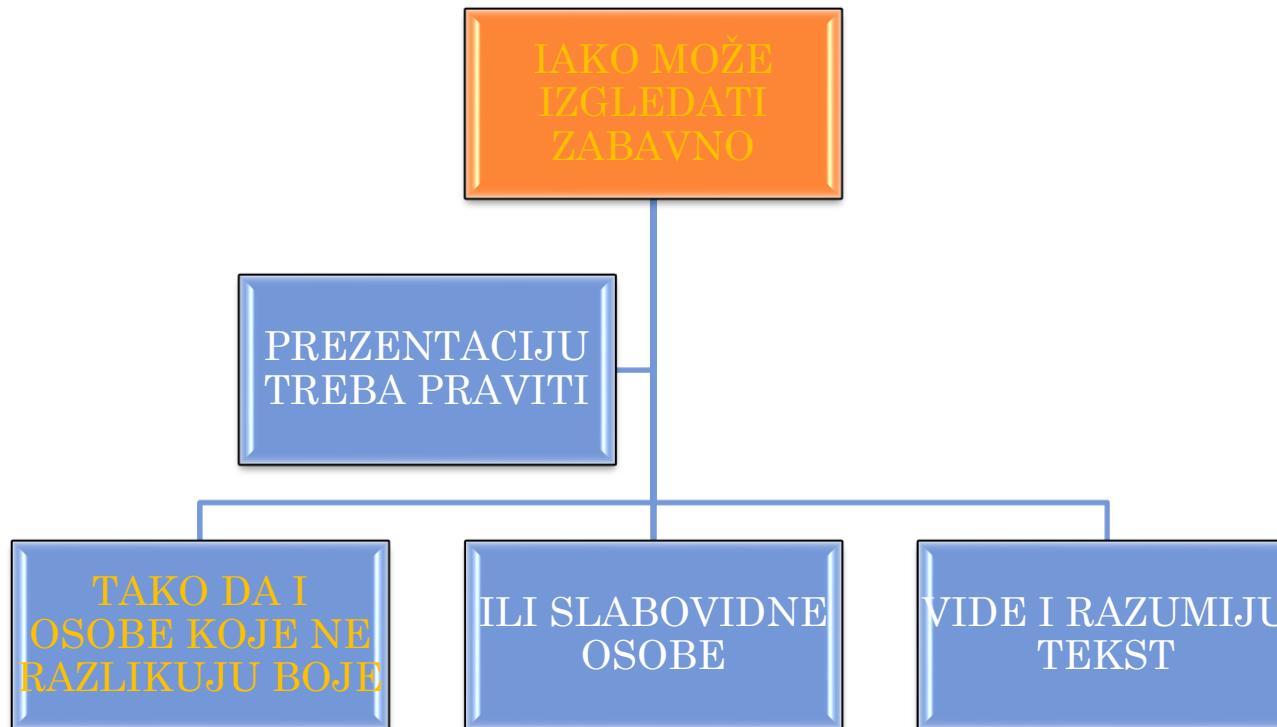
TIP: screen tips koji se pojavljuje dok korisnik drži cursor na tekstu ili slici koja sadrži hiperlink takođe se može dodati.

RAZMISLITE O KORIŠTENJU BOJA

1 Tuzla	2 Tuzla	3 Tuzla
4 Tuzla	5 Tuzla	6 Tuzla
7 Tuzla	8 Tuzla	9 Tuzla
10 Tuzla	11 Tuzla	12 Tuzla
13 Tuzla	14 Tuzla	15 Tuzla

PRIMJER KAKO NE TREBA RADITI BOJE I ANIMACIJE

SA ANIMACIJAMA JE POTREBNO RADITI OPREZNO
IZ RAZLOGA ŠTO POJEDINE OSOBE NAVODE DA IM
KRETANJE TEKSTA ILI OBJEKTA OMETA PAŽNJU

PRIJEDLOZI KOJI SU OD POMOĆI KOD KREIRANJA PREDAVANJA U PP

SADRŽAJ I DIZAJN PREZENTACIJE	PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE
Provjeriti kako izgleda isprintana verzija za studente	Ako kontrast nije dobar, studenti će teško čitati isprintani tekst. Većina studenata voli isprintati prezentaciju prije predavanja, pa se pobrinite da tekst i slike budu potpuno čitljive u printanoj formi.
Dajte jedan naslov svakom slajdu	Osobe koje su slijepe, slabovidne ili imaju poteškoće sa čitanjem, koriste naslove slajdova kako bi prošli kroz prezentaciju. Koristeći čitač ili letimičnim pregledom, osobe mogu brzo pregledati listu naslova slajdova i direktno doći do željenog slajda.ovo je takođe korisno za studente koji koriste prezentacije kasnije dok pripremaju ispit

-
- Lekcije za narednu sedmicu
 - Osnovno predavanje
 - Donesite nacrt pregleda literature
 - Grupa A treba da dođe do 10 sati
 - Grupa B dolazi u 11 sati
 - Možete me kontaktirati na broj telefona 061 639-233 ukoliko imate bilo kakvih pitanja

PRIJEDLOZI KOJI SU OD POMOĆI KOD KREIRANJA PREDAVANJA U PP

SADRŽAJ I DIZAJN PREZENTACIJE	PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE
Koristiti jednostavnu tabelarnu strukturu i iskazati informaciju putem kolona	Čitači ekrana slijede poziciju u tabeli brojeći tabelarne ćelije. Ako je tabela ugrađena u drugu tabelu, ili su ćelije spojene ili podijeljene, čitač ne može dalje brojati ćelije i ne može osigurati korisnu informaciju u tabeli. Prazne ćelije u tabeli mogu dovesti do toga da osoba koja koristi čitač može pomisliti da u tabeli nema više sadržaja.

PRIJEDLOZI KOJI SU OD POMOĆI KOD KREIRANJA PREDAVANJA U PP

SADRŽAJ I DIZAJN PREZENTACIJE	PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE
Koristiti video koji je pristupačan za osobe sa oštećenjem sluha ili vida.	<p>Titl treba da sadrži transkript (ili prevod) govora.</p> <p>Closed captions – opisuju zvukove koji se dešavaju iza scene, poput muzike ili zvučnih efekata.</p> <p>Video descriptions – predstavlja verbalan opis ključnih vizuelnih elemenata u videu.</p> <p>Opisi se ubacuju u pauzama govora.</p> <p>Video opisi čine video upotrebljivim za osobe sa oštećenjem sluha.</p>

- Postoje li promjene za prava studenata nakon BREXITA – [video pogledajte ovdje](#)

INKLUZIVNE METODE PODUČAVANJA

- Su stvar kreativnosti, prihvatanja i razumijevanja bez udaljavanja od sadržaja. Npr. Možete napraviti “pozornicu” od učionice, igre memorije, umjetnost, zamjena mesta i uloga tokom predavanja, Igrati “igre” za poboljšanje nivoa pažnje, koncentracije ... Miješati grupe, da bolji pomažu slabijima, aktivniji pomažu manje aktivne.
- Važno je ne isticati favorite, važno je dati podsticaj, prihvati svako rješenje, važno je da nema tačnog ili netačnog, važno je da svi uče od svih.

DRUGE VAŽNE KARAKTERISTIKE PREZENTACIJE UKLJUČUJU:

- Uvesti promjene u prezentaciji kako bi zadržali pažnju i interes slušalaca
- Poentirati zaključke ako želite doseći i zadržati puni efekat i pažnju studenata do kraja predavanja.
- Praviti “kratke pauze” npr. Predavač definira temu i daje auditoriju vremena za kritičko razmišljanje kako bi se zainteresovali za temu u momentu početka časa.
- U slučaju da su na predavanju prisutni studenti ili odrasli sa određenim poteškoćama, koji zbog toga trebaju više vremena, treba im omogućiti dodatno vrijeme za završetak aktivnosti na radionici.

INKLUZIVNE METODE PODUČAVANJA

PITANJA

- Pronaći/uočiti funkcionalne prednosti i sposobnosti koje imaju studenti u manjoj ili većoj mjeri i aktivnosti uskladiti sa istim
- Osigurati tehničku i materijalnu podršku (posebna tehnička sredstva, alate, radne materijale itd).

REFLEKSIJA STUDENATA U PREDAVANJU

- Šta studenti kažu o mojoj prezentaciji ?
- Da li sam ključne koncepte ili teške teme objasnio/la na razumljiv, inkluzivan način za sve ?
- Da li se sve moje prezentacije i izvori dostupni za studente elektronski?

INKLUZIVNE TEHNOLOGIJE

- Tehnologije učenja mogu biti podrške inkluzivnoj praksi na mnogo načina, uključujući motiviranje studenata i dubji angažman u procesu učenja.
- Tehnologija može pomoći studentima da dosegnu stvarne koristi i kvalifikacije koje su im potrebne.
- Predavači koriste tehnologiju kako bi podržali konkretnost i osigurali dostupnost informacija u sigurnom okruženju za sve studente.

INKLUZIVNE TEHNOLOGIJE

- Uz pomoć tehnologije učenje je kao proces moguće provesti na radnom mjestu, kod kuće, u učionici, zajednici, dok putujemo, sa pristupom digitalnim resursima sa svih gore pobrojanih mesta.
- Uz pomoć tehnologije, učenje postaje personalizirano, kako bi se prilagodilo individualnim potrebama studenata, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi.

REFERENCE

- Prezentaciju i dokumente koji se odnose na datu materiju možete preuzeti sa stranice Pravnog fakulteta Univerziteta u Tuzli
- Video iz Leuvena možete pogledati ovdje.

Development and Implementation of Social Dimension
Strategies in Armenia and Bosnia and Herzegovina through
Cross-Regional Peer-Learning

574139-EPP-1-2016-1-AM-EPPKA2-CBHE-JP / Grant Agreement
Number 2016-3686/001-001

INKLUZIVNE UČIONICE

dr sc. Dženeta Omerdić, vanr. prof.
Tuzla, 06.12.2018.

- Inkluzivna učionica – osnov za poboljšanje procesa obrazovanja.
- Inkluzivna učionica kao izazov za profesore i studente.

- Kako vlastitu učionicu napraviti ***inkluzivnom?***
- Šta želimo postići?
- Kako motivisati i druge?

- “We are creating a place where everyone will feel and be successful”. (Janelle Cox)

If I don't
learn the
way you teach,
then teach the
way I learn!

- Pozitivna atmosfera
- Diskusija
- Promocija različitosti
- Timski rad

- U prijatnom ambijentu studenti se ohrabruju da uzmu aktivnu ulogu u nastavnom procesu.
- Prevazilaženjem njihovih međusobnih razlika i potičući ih na saradnju, nastavnici jačaju ulogu studenata i u široj zajednici.
- Tradicionalni pristup studentima pojačava njihovu "tremu" u komunikaciji sa nastavnim osobljem, ali i sa drugim studentima. Kao nastavnici u inkluzivnoj učionici, održavanjem pozitivne klime za raspravu pomažemo studentima u izgradnji njihovog samopouzdanja, te ih istovremeno motivišemo i da postižu bolje rezultate na drugim društvenim poljima.

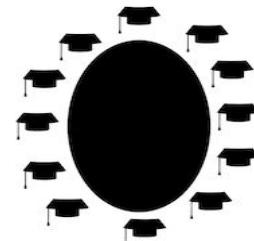

- Raspored sjedenja?
- Osvjetljenje?
- Ozvučenje?

inclusion

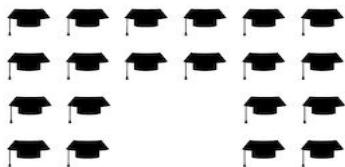
Traditional

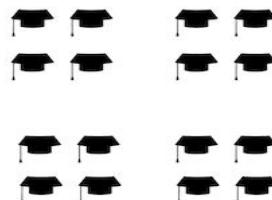
Roundtable

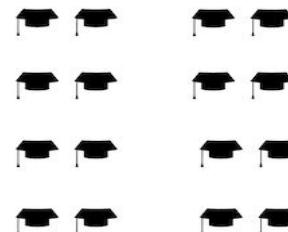
**Horseshoe
or Semicircle**

**Double
Horseshoe**

Group Pods

Pair Pods

- Hvala na pažnji!

Pristup visokom obrazovanju
Programi za informisanje
Trening za administrativno osoblje UNTZ
INCLUSION projekat
6. -7. decembar 2018. godine

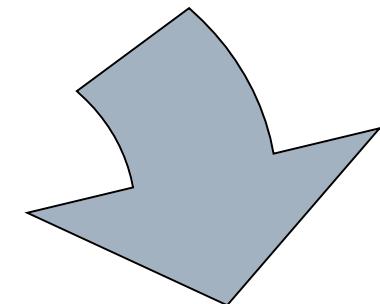
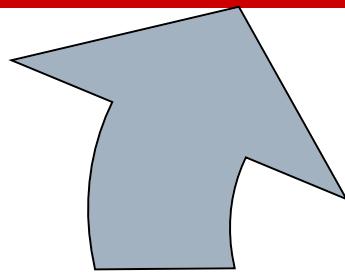
DR SCI. JASMINA ALIHODŽIĆ, VAN. PROF.

□ Program za informisanje podrazumijeva svaku aktivnost usmjerenu na podizanje svijesti, podsticaj i postignuće studenata koji pripadaju marginaliziranim grupama na pristup visokom obrazovanju

-
- Studenti koji pripadaju marginaliziranim grupama:
 - Studenti iz socijalno-ekonomski ugroženih porodica
 - Studenti s posebnim potrebama
 - Netradicionalni studenti (sportisti, muzičari, studenti koji rade i td)
 - Studenti u zreloj životnoj dobi
 - Studenti – samohrani roditelji
 - Studenti homoseksualne orjentacije
-

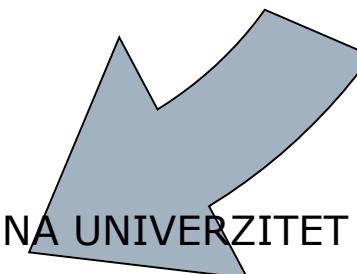
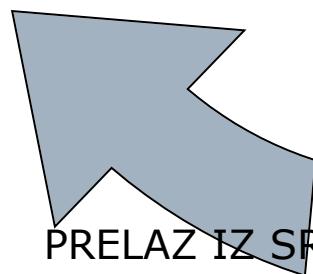
ZADRŽAVANJE NA UNIVERZITETU

ANGAŽMAN

NAPREDOVANJE

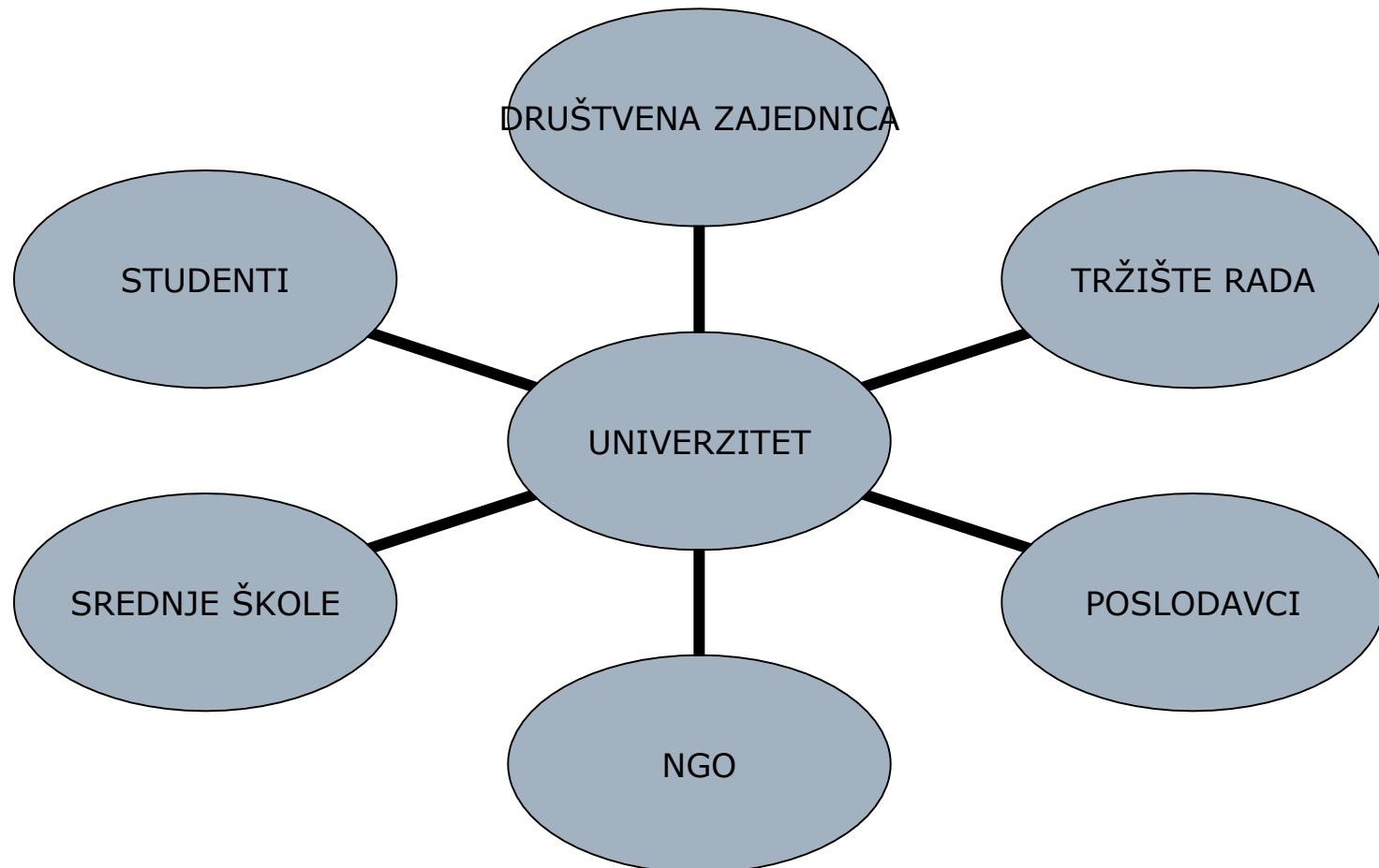
POSTIZANJE REZULTATA

PRELAZ IZ SREDNJE ŠKOLE NA UNIVERZITET

Programi usredotočeni na studenta
Adekvatan pristup u odabiru programa
za informisanje ne podrazumijeva
samo regrutovanje što većeg broja
studenata, nego pronalazak
optimalnog puta napredovanja svake
indidue

Povezivanje univerziteta sa stakeholderima

VRSTE AKTIVNOSTI

POSJETA UNIVERZITETU/FAKULTETIMA UZ CILJU OSIGURANJA NEPOSREDNOG ISKUSTVA ZA BUDUĆE STUDENTE	REZULTAT: INSPIRACIJA, PODSTICAJ, SVIJEST O UNIVERZITETU I STUDENTSKOM ŽIVOTU, SMJEŠTA.
POSEBNA PREDAVANJA: RAZVOJ VJEŠTINA, NADOGRADNJA KURIKULUMA SREDNJE ŠKOLE	REZULTAT: ZNANJE I RAZUMIJEVANJE PRIRODE UČENJA NA VIŠEM NIVOУ
MENTORSTVA: SAMOSTALNA ILI GRUPNA PODRŽKA OD STRANE TRENIRANOG MENTORA. MENTORI SU STUDENTI VIŠIH GODINA STUDIJA, KOJI POTIČU IZ ISTOG ILI SLIČNOG SOCIJALNOG MILJEA	REZULTAT: SAMOPOUZDANJE, UČENJE KROZ PRIMJER, PODRŠKA ZA ISTRAŽIVANJE OPCIJA (NPR. ZA FINANSIRANJE), PRIPREMANJE ZA ISPITE, POMOĆ KOD UČENJA
BORAVAK NA UNIVERZITETU: NEKOLIKO DANA U STUDENTSKOM CENTRU KAKO BI SE DOBIO POTPUNIJI OSJEĆAJ STUDENTSKOG ŽIVOTA	REZULTAT: PREVAZILAŽENJE STRAHA, OSJEĆAJ PRIPADANJA UNIVERZITETU

INFORMISANJE, SAVJETOVANJE, SMJERNICE

PODIZANJE SVIJESTI BUDUĆIH
STUDENATA O VISOKOM
OBRAZOVANJU UOPŠTE, PODRŠKA U
DONOŠENJU INFORMISANIH ODLUKA
O IZBORU FAKULTETA,
FINANSIJSKIM ASPEKTIMA STUDIJA,
PROCESU UPISA NA FAKULTET ITD...

HVALA NA PAŽNJI

SMJERNICE ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJA SOCIJALNE DIMENZIJE NA UNIVERZITETU U TUZLI

INKLUZIVNI KURIKULUM

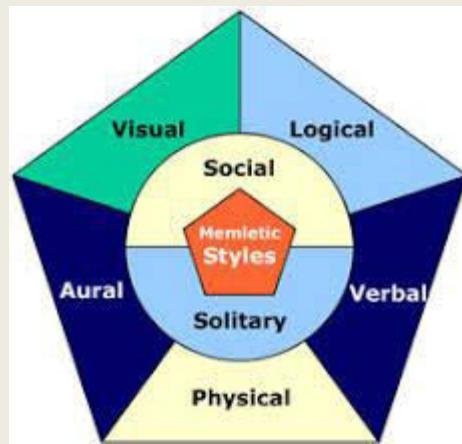
prof.dr. Meliha Bijedić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Univerzitet u Tuzli

Kako nastaju posebne potrebe?

- Posebne potrebe nastaju iz kompleksne interakcije ličnih faktora i faktora iz okoline, i mogu se shvatiti kao nepoklapanje između emocionalnih i socijalnih zahtjeva i zahtjeva bitnih za učenje koji se postavljaju pred osobu, te resursa koje osoba posjeduje da bi bila u mogućnosti odgovoriti na te zahtjeve.
- Sve osobe se međusobno razlikuju po tjelesnim i po intelektualnim sposobnostima, vještinama, znanju, ponašanju i ličnosti. Razlike proizlaze i iz različitih iskustava, kulturnog okruženja, porodice i drugih faktora koji utječu na osobu, te konteksta u kojima se ona nalazi.

Uopće o inkluzivnom obrazovanju

- Podrazumijeva da svi učenici/studenti, bez obzira na bilo kakve fizičke, mentalne ili medicinske prepreke imaju jednak pristup obrazovanju u odnosu na njihov uzrast, u najbližim školama/fakultetima gdje mogu dobiti kvalitetnu edukaciju, intervencije i podršku koja im omogućava da zadovolje uspjeh kroz nastavni plan i program.
- Dešava se prvenstveno kroz prihvatanje i razumijevanje razlika i raznovrsnosti među učenicima/studentima, a te razlike mogu biti fizičke, kognitivne, akademske i socijalne.
- Princip je da se svi učenici osjećaju dobrodošli i podržani u svojim naporima.
- Također je vrlo važna podrška odraslima, uključujući nastavnike redovnog obrazovanja, nastavnike specijalnog obrazovanja kao i ostalo osoblje koje su ključni akteri, uključujući roditelje.

Šta mislimo pod „inkluzija“?

Postoje mnoga tumačenja riječi “inkluzija”, koja sadrže sljedeće:

- pedagogije trebaju zadovoljiti različite potrebe učenika i ne trebaju stvarati barijere za određene učenike/studente ili grupe,
- pedagogije trebaju omogućiti pristupačnost i da budu kreirane kroz konsultacije među raznim institucionalnim akterima,
- postupci ocjenjivanja bi trebali biti multimodalni i fleksibilni uz održavanje akademskih standarda,
- institucije bi trebalo da usvoje sveobuhvatniji pristup podrške nastave i učenja za različite grupe učenika/studenata.

Inkluzija u obrazovanju uključje:

Vrednovanje svih sudionika obrazovnog procesa jednako (i studenata i osoblja).

Uvažavanje prava učenika/studenata na obrazovanje na najbližoj lokaciji.

Re-strukturiranje kultura, politika i praksi u obrazovnim institucijama kako bi odgovorili na razlicitosti lokalnih kao i regionalnih/međunarodnih učenika/studenata.

Povećanje učešća studenata i smanjenje njihove isključenosti iz nastavnih planova i programa obrazovnog sistema.

Smanjenje prepreka za učenje i učešće svih učenika/studenata, ne samo onih koji su kategorisani kao takvi "imaju posebne obrazovne potrebe" ili "invaliditet".

Inkluzija u obrazovanju uključje:

Učenje od pokušaja prevazilaženja prepreka pa do pristupa i učešća pojedinih studenata kako bi se napravile promjene za opću korist učenika/studenta.

Sagledavanje razlika između učenika kao resursa za podršku učenju, a ne kao problem koji treba prevladati.

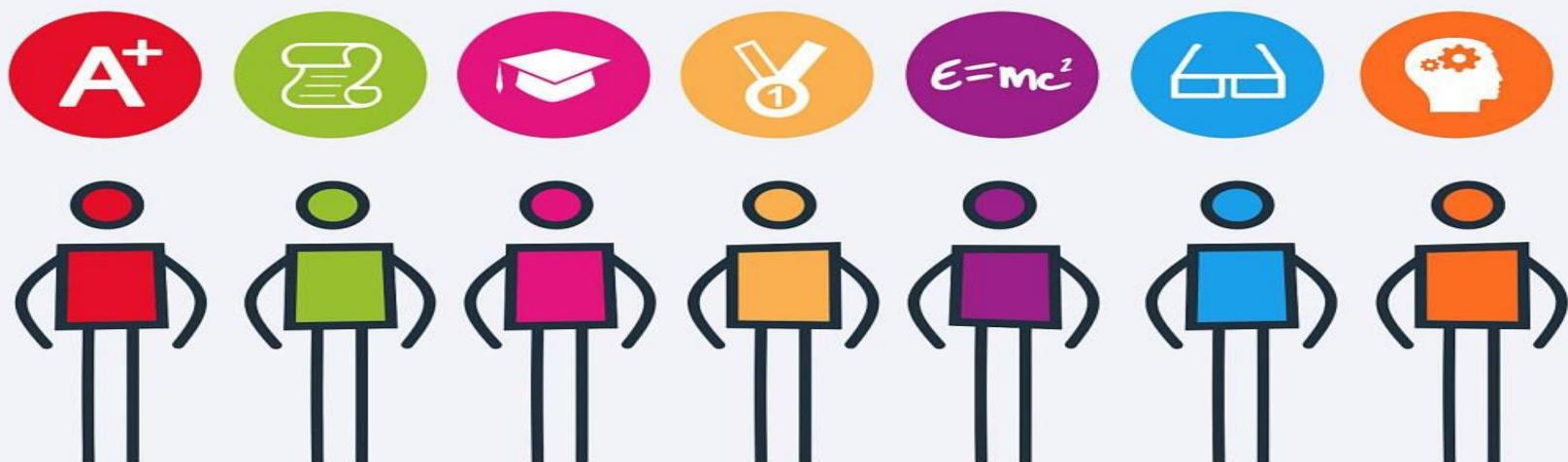
Naglašavanje uloge škola i univerziteta u izgradnji zajednice i razvijanju vrijednosti, kao i u povećanju postignuća svih građana.

Podsticanje međusobno održivih odnosa između škola i zajednice.

Prepoznavanje da je uključivanje u sistem obrazovanja samo jedan aspekt uključivanja u društvo.

Inkluzivni kurikulum

- Važan aspekt u osiguranju kvaliteta u učenju i nastavi u našim obrazovnim institucijama je da ponudimo nastavni plan koji će obuhvatati pitanja slobode, jednakosti i različitosti, te uključivati sve učenike/studente kao jednake sudionike nastavnog procesa.
- Ovakav nastavni plan ne odnosi se samo na iskustva i interesu učenika/studenata u učionici, već ih upoznaje i sa alternativnim načinima razumjevanja savremenog svijeta.

Sadržaj inkluzivnog kurikuluma

Sadržaj i različitosti

Inkluzivni raspored
redovnih
modula/predmeta
(uključujući raspored
ispita i procjene)

Uloge i odgovornosti
osoblja / fakulteta

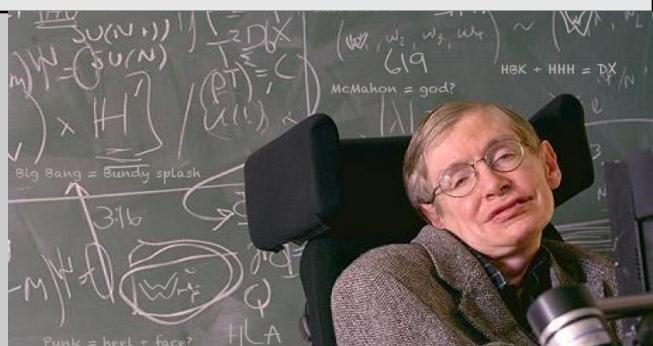

Sadržaj i različitosti

- Inkluzivni kurikulum se odnosi na kognitivni, emocionalni, društveni i kreativni razvoj svakog učenika.
- Uzima u obzir spol, kulturni identitet i jezičku pozadinu.
- To uključuje razbijanje negativnih stereotipa ne samo u prezentacijama i udžbenicima, već i u stavovima i očekivanjima svakog nastavnika.

Inkluzivni raspored nastavnih predmeta (uključujući raspored ispita uključujući različite metode procjene)

Teme nastavnog predmeta	Treba da uključe perspektive manjinskih grupa, različite religije i nacionalnosti, osobe sa invaliditetom i oba spola
Materijali za učenje	Treba da sadrži različite autore, različite pozadine Primjer: britanski teoretski fizičar Stephen Hawking
Studije slučaja	Koriste se u mnogim disciplinama i predstavljaju jednostavan način uključivanja različitih pogleda. Umjesto stereotipnih primjera, osobe koji su izložene u studijama slučaja mogu biti više "nijansirane" te odražavati različitost akademske zajednice
Identitet kao dio nastavnog plana i programa	Svim učenicima/studentima se daje šansa da razmotre način na koji njihov identitet oblikuje vlastito iskustvo učenja i kako se to odnosi na njihovo mjesto u društvu

Dizajn novih programa i / ili revalidacija postojećih programa

- Treba da uključuju procjenu u kojoj mjeri je program pristupačan za sve (npr. studentima sa invaliditetom)
- Osmišljavanje i implementacija strategija učenja i nastave i srodnih aktivnosti, kao i okruženja za učenje, koje trebaju prepoznati pravo učenika/studenata sa invaliditetom (da sudjeluju u svim aktivnostima koje se pružaju u okviru njihovog programa studiranja).
- Ocjenjivanje i procjene znanja trebaju biti pristupačne svima da demonstriraju postizanje ishoda učenja i standarda kompetencija.
- Akademska podrška i smjernice trebali bi biti dostupni i odgovarajući kako za učenike/studente sa invaliditetom, tako i za sve druge nereprezentativne (drugih manjinskih grupa)

Uloge i odgovornosti osoblja / fakulteta

- Neophodno razumijevanje važnosti slobode, jednakosti i različitosti u nastavnom planu i programu
- Poticati uključivanje ovih pitanja u sillabuse i poticati inkluzivno okruženje za učenje.
- Razmotriti prethodna iskustva i procjeniti svakog učenika/studenta, unutar i van učionice.
- Nastavno ili administrativno osoblje treba da konstruiše profil za svakog učenika/studenta sa informacijama o spolu, starosti, znanju jezika, preferiranim načinima učenja i pristupnim uslovima. Takođe mogu biti informacije o specifičnim potrebama učenika za učenjem ili informacijama o razlikama u učenju kao što su disleksija, gluhoća ili pripadnost nekim drugim manjinskim grupama.

Uloge i odgovornosti osoblja / fakulteta

- Sve osjetljive informacije trebaju se čuvati na sigurnom mjestu i ostati povjerljive, osim ako student ne daje dozvolu za dijeljenje podataka.
- Nastavnik ili pomoćno osoblje će morati razgovarati sa svakim učenikom/studentom o svojim interesima i posmatrati učenika/studenta u nastavi. Ovo pomaže nastavniku da prilagodi svoju nastavu kako bi zadovoljio potrebe svakog učenika i razmotrio da li će neke modifikacije i procjene biti korisne u njihovom sedmičnom nastavnom planu. Nastavno osoblje će možda morati da sazna o različitim stilovima nastave, kako bi bili svjesni o potrebama različitih učenika, posebno oni moraju znati o različitim obrazovnim potrebama studenata koji su trenutno registrovani na univerzitetu, tako da su bolje opremljeni da im pomognu u učenju.

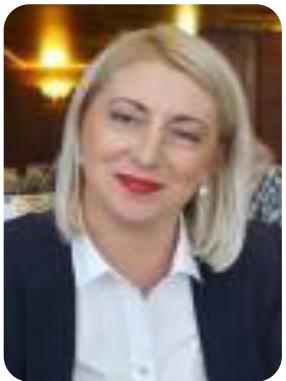
Poteškoće u realizaciji prava na jednak pristup obrazovnim institucijama

- Nedostatni finansijski kapaciteti (tehnička opremljenost prostorija, dostupnost asistivnih tehnologija, angažiranje stručnjaka i asistenata u nastavi i sl.)
- ...ljudski kapaciteti, odnosno nedovoljna pripremljenosti nastavnog (nastavnici, asistenti, saradnici) i nenastavnog osoblja (zaposlenici u studentskim službama, tehničko osoblje, i dr.) za rad sa studentima sa posebnim potrebama.

Prevazilaženje prepreka

- Pored još uvijek veoma rasprostranjenih predrasuda o mogućnostima osoba sa posebnim potrebama i stereotipija vezanih uz ovu skupinu, institucionalne barijere, tamo gdje ih ima, mogu biti i jesu ozbiljna prepreka na putu izjednačavanja prilika za pristup obrazovanju.
- Na putu izgradnje samosvjesnosti i samopoštovanja pojedinca obrazovanje predstavlja izuzetno moćnog partnera. Taj partner ne pomaže samo u stvaranju prilika za zapošljavanje već i kreiranju motivacije i životne angažiranosti pojedinca.
- **Obrazovne institucije sa ili bez podrške drugih odgovornih struktura moraju biti motivatori, serviseri i isporučiocи takvih vrijednosti.** Nastavno i nenastavno osoblje pri tome ima veliku odgovornost u obezbjeđivanju uslova da takve vrijednosti budu afirmirane, a primjeri dobre prakse prerastu kapacitete pojedinačnog.
- **Jesmo li spremni ponijeti tu odgovornost? Jesu li pred nas tada postavljeni zahtjevi koji prevazilaze naše trenutne kapacitete?**

HVALA NA PAŽNJI

Prof.dr. Meliha Bijedić

- Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Univerziteta u Tuzli
- www.erf@untz.ba
- E-mail: meliha.bijedic@untz.ba

SMJERNICE ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJA SOCIJALNE DIMENZIJE NA UNIVERZITETU U TUZLI

PODRŠKA STUDENTIMA

prof.dr. Meliha Bijedić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Univerzitet u Tuzli

Uvod

- Obrazovanje je osnovni preduvjet u obezbjeđivanju socijalne uključenosti i neovisnosti svih osoba, uključujući i osobe s invaliditetom, vulnerabilne kategorije, manjinske grupe i sve druge nezastupljene na bilo koji način.
- Trenutna obrazovna politika u BiH ne spriječava studente s invaliditetom/nereprezentativne grupe na upis i studiranja na univerzitetima, međutim oni ne pružaju nikakvu podršku u tome.
- Mladi s određenim potrebama su obeshrabreni u pristupu na univerzitete zbog lošeg fizičkog pristupa a nerijetko i zbog siromaštva u kojem žive i negativnih društvenih stavova.
- To je, zajedno s nedostatkom razumijevanja bosanskohercegovačkog društva potpuna prepreka sprečavanja osoba s invaliditetom za potpuno sudjeluju u društvenom i ekonomskom životu.

Inkluzija na našem univerzitetu?

- Deklarativno postoje pozitivni stavovi i orijentacija nadležnih organa za priznavanje jednakih mogućnosti u visokom obrazovanju, ali se ne preduzimaju potrebni koraci u njegovom provođenju.
- Uočen je nedostatak zakonskih i podzakonskih akata koji bi podržali “studiranje za sve” u visokom obrazovanju, gdje ni u jednom zvaničnom dokumentu ne postoje mehanizmi identifikacije i podrške nereprezentativnim grupama.

Uopće o inkluzivnom obrazovanju

- Podrazumijeva da svi učenici/studenti, bez obzira na bilo kakve fizičke, mentalne ili medicinske prepreke imaju jednak pristup obrazovanju u odnosu na njihov uzrast, u najbližim školama/fakultetima gdje mogu dobiti kvalitetnu edukaciju, intervencije i podršku koja im omogućava da zadovolje uspjeh kroz nastavni plan i program.
- Dešava se prvenstveno kroz prihvatanje i razumijevanje razlika i raznovrsnosti među učenicima/studentima, a te razlike mogu biti fizičke, kognitivne, akademske i socijalne.
- Princip je da se svi učenici osjećaju dobrodošli i podržani u svojim naporima.
- Također je vrlo važna podrška odraslima, uključujući nastavnike redovnog obrazovanja, nastavnike specijalnog obrazovanja kao i ostalo osoblje koje su ključni akteri, uključujući roditelje.

Inkluzija u obrazovanju uključje:

Vrednovanje svih sudionika obrazovnog procesa jednako (i studenata i osoblja).

Uvažavanje prava učenika/studenata na obrazovanje na najbližoj lokaciji.

Re-strukturiranje kultura, politika i praksi u obrazovnim institucijama kako bi odgovorili na razlicitosti lokalnih kao i regionalnih/međunarodnih učenika/studenata.

Povećanje učešća studenata i smanjenje njihove isključenosti iz nastavnih planova i programa obrazovnog sistema.

Smanjenje prepreka za učenje i učešće svih učenika/studenata, ne samo onih koji su kategorisani kao takvi "imaju posebne obrazovne potrebe" ili "invaliditet".

Inkluzija u obrazovanju uključje:

Učenje od pokušaja prevazilaženja prepreka pa do pristupa i učešća pojedinih studenata kako bi se napravile promjene za opću korist učenika/studenta.

Sagledavanje razlika između učenika kao resursa za podršku učenju, a ne kao problem koji treba prevladati.

Naglašavanje uloge škola i univerziteta u izgradnji zajednice i razvijanju vrijednosti, kao i u povećanju postignuća svih građana.

Podsticanje međusobno održivih odnosa između škola i zajednice.

Prepoznavanje da je uključivanje u sistem obrazovanja samo jedan aspekt uključivanja u društvo.

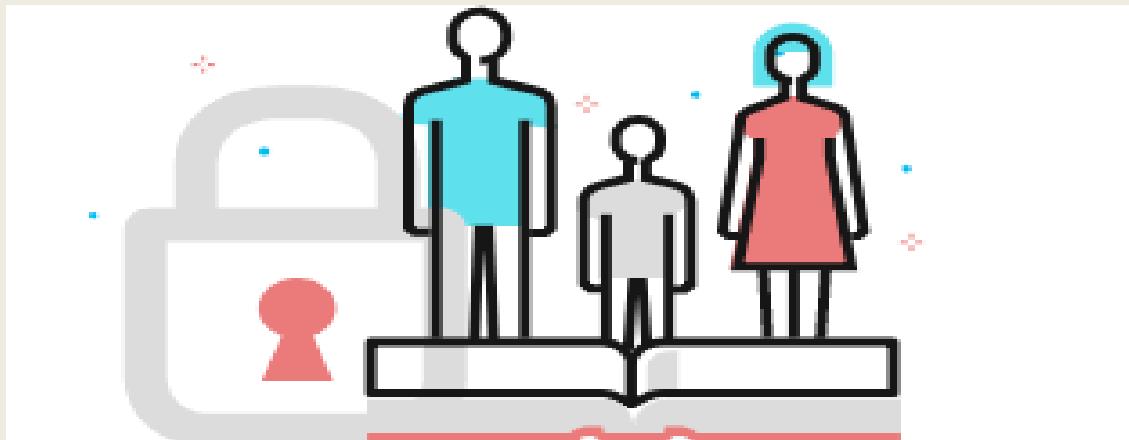
Procjena i identifikacija

- Studenti neće uvijek direktno pokazati da imaju problem ili određene poteškoće. Mogu osjećati neugodnost ili stid, ili više strah od posljedica ukoliko bi se na fakultetu doznalo da postoje određeni problemi.
- Studenti sa invaliditetom/nereprezentativne grupe žele jednak pristup obrazovanju u skladu sa svojim stvarnim sposobnostima koristeći pri tome svoje stvarne potencijale.
- Svako oštećenje zavisno od vrste i stepena je različito, te neće svi studenti pokazati istu vrstu teškoća i neće trebati istu vrstu podrške.
- Osoblje će morati razgovarati sa svakim učenikom/studentom o svojim interesima i posmatrati ga. Ovo pomaže kod prilagodbe kako bi zadovoljio potrebe svakog učenika /studenta

Dijeljenje informacija

- Informacije o studentima s poteškoćama, ili ako se samo sumnja da osoba ima određene probleme, uzimaju se i dijeli samo u svrhu obezbeđivanja podrške.
- Informacije koje se bilježe, trebaju biti navedene u nediskriminirajućem tonu (ne koriste se dijagnostičke oznake) i treba izbjegavati žargonske izraze.
- Treba naglašavati samo studentove potrebe u smislu podrške, a ne kliničke dijagnoze, koje mogu dovesti do etiketiranja a k tome ne govore ništa o tome kako pružiti podršku osobi.

Uloge i odgovornosti osoblja / fakulteta

- Nastavno ili administrativno osoblje treba da konstruiše profil za svakog učenika/studenta sa informacijama o spolu, starosti, znanju jezika, preferiranim načinima učenja i pristupnim uslovima. Takođe mogu biti informacije o specifičnim potrebama učenika za učenjem ili informacijama o razlikama u učenju kao što su disleksija, gluhoća ili pripadnost nekim drugim manjinskim grupama.

Uloge i odgovornosti osoblja / fakulteta

- Nastavnik ili administrativno osoblje treba razgovarati sa svakim učenikom/studentom o svojim interesima i posmatrati učenika u nastavi.
- Ovo pomaže nastavniku da prilagodi svoju nastavu kako bi se zadovoljile potrebe svakog učenika i razmotrilo da li će neke modifikacije i procjene biti korisne prilikom realizacije nastavnog plana.
- Nastavno osoblje će možda morati da sazna o različitim stilovima učenja, kako bi bili svjesni o potrebama različitih učenika/studenata, posebno moraju znati o različitim obrazovnim potrebama studenata koji su već upisani na univerzitetu, da im pomognu u učenju.

Poteškoće u realizaciji prava na jednak pristup obrazovnim institucijama

- Nedostatni finansijski kapaciteti (tehnička opremljenost prostorija, dostupnost asistivnih tehnologija, angažiranje stručnjaka i asistenata u nastavi i sl.)
- ...ljudski kapaciteti, odnosno nedovoljna pripremljenosti nastavnog (nastavnici, asistenti, saradnici) i nenastavnog osoblja (zaposlenici u studentskim službama, tehničko osoblje, i dr.) za rad sa studentima sa posebnim potrebama.

Prevazilaženje prepreka

- Pored još uvijek veoma rasprostranjenih predrasuda o mogućnostima osoba sa posebnim potrebama i stereotipija vezanih uz ovu skupinu, institucionalne barijere, tamo gdje ih ima, mogu biti i jesu ozbiljna prepreka na putu izjednačavanja prilika za pristup obrazovanju.
- Na putu izgradnje samosvjesnosti i samopoštovanja pojedinca obrazovanje predstavlja izuzetno moćnog partnera. Taj partner ne pomaže samo u stvaranju prilika za zapošljavanje već i kreiranju motivacije i životne angažiranosti pojedinca.
- **Obrazovne institucije sa ili bez podrške drugih odgovornih struktura moraju biti motivatori, serviseri i isporučiocи takvih vrijednosti.** Nastavno i nenastavno osoblje pri tome ima veliku odgovornost u obezbjeđivanju uslova da takve vrijednosti budu afirmirane, a primjeri dobre prakse prerastu kapacitete pojedinačnog.
- **Jesmo li spremni ponijeti tu odgovornost? Jesu li pred nas tada postavljeni zahtjevi koji prevazilaze naše trenutne kapacitete?**

Kako najprije možemo pomoći?

- Akademsko i neakademsko osoblje može pružiti podršku studentima sa posebnim potrebama ukoliko ih na prvom mjestu ohrabri da iskažu svoje potrebe, a potom u saradnji sa ERF-om, Centrom za podršku studentima s posebnim potrebama, Udruženjem studenata ERF-a, pomogne u rješavanju specifičnih problema koji se mogu pojaviti u toku studiranja.

HVALA NA PAŽNJI

Prof.dr. Meliha Bijedić

- Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Univerziteta u Tuzli
- www.erf@untz.ba
- E-mail: meliha.bijedic@untz.ba